

Tyttöjen ja naisten ympärileikkausperinnettä ylläpitävät tekijät

Amanda Ahola

Kandidaatintutkielma

Sosiaalityö
Yhteiskuntatieteiden- ja filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto

Syksy 2019

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tekijä Amanda Ahola	
Työn nimi Tytttöjen ja naisten ympärileikkausperinteen ylläpitävät tekijät	
Oppiaine Sosiaalityö	Työn laji Kandidaatintutkielma
Aika (pvm.) 10.01.2020	Sivumäärä 36
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tässä kandidaatintutkielmassa tutkitaan tyttöjen ja naisten ympärileikkausperinnettä ylläpitäviä tekijöitä. Viranomaiset ja sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset ovat velvollisia ehkäisemään ja estämään ympärileikkauksen tapahtumista, mistä syystä aihe on sosiaalityön kannalta tärkeä. Tutkimuskysymys muodostuu seuraavasti: Mitkä tekijät ylläpitävät tyttöjen ja naisten ympärileikkausperinnettä?</p> <p>Maailman terveysjärjestö WHO:n mukaan maailmassa on tällä hetkellä noin 200 miljoonaa ympärileikattua naista ja vuosittain 3 miljoonaa tyttöä ovat vaarassa tulla ympärileikatuksi. Ilmiö koskettaa myös Suomea, sillä Suomessa on arvioitu asuvan 10 000 ympärileikattua tyttöä tai naista ja 650-3080 tyttöä on arvioitu olevan ympärileikkaus uhan alla.</p> <p>Ympärileikkaus on tuhansia vuosia vanha perinne ja sitä harjoittavat yhteisöt eivät näe toimenpidettä väkivaltaisena tekona, vaan lapsen tulevaisuuden suojaamisena. Sakeah ja kollegat (2019) toteavat, että ennen kuin tyttöjen ja naisten ympärileikkausperinteen jatkumista ja tapahtumista voidaan pyrkiä estämään, on ymmärrettävä syyt toimenpiteen tekemiselle.</p> <p>Kandidaatintutkielman tuloksissa todetaan, että ympärileikkausperinteen ylläpitämiselle ei löydy yksiselitteistä vastausta. Keskeisimpinä tekijöinä tyttöjen ja naisten ympärileikkausperinteen ylläpitämisessä näyttäytyvät uskonto, historia, perinne, yhteisö, siveyden säilyttäminen, lapsen tulevaisuuden turvaaminen, koulutuksen ja naisten autonomian puute.</p>	
<p>Asiasanat</p> <p>Ympärileikkaus, silpominen, kunniaan liittyvä väkivalta, naiset, patriarkalisuus, sosiaalityö</p>	

Sisällysluettelo

1 JOHDANTO	5
2 MIKÄ ON YMPÄRILEIKKAUS?.....	8
3 TEOREETTINEN VIITEKEHYS JA KÄSITTEET	11
3.1 KULTTUURI.....	11
3.2 PATRIARKAALISUUS.....	12
3.3 KUNNIAAN LIITTYVÄ VÄKIVALTA	13
4 YMPÄRILEIKKAUSTA YLLÄPITÄVIEN TEKIJÖIDEN TARKASTELU	15
4.1 JUURET.....	15
4.1.1 <i>Uskonto ja Historia</i>	15
4.1.2 <i>Perinteet</i>	16
4.1.3 <i>Kulttuuri</i>	17
4.2 YHTEISÖ.....	18
4.3 SIVEYDEN SÄILYTTÄMINEN	21
4.4 KOULUTUKSEN JA NAISTEN AUTONOMIAN PUUTE	22
4.5 LAPSEN TULEVAISUUDEN SUOJELEMINEN.....	23
4.6 NAISET YLLÄPITÄJINÄ.....	23
5 POHDINTA	27
KIRJALLISUUS	32

1 Johdanto

Tässä kandidaatintutkielmassani tarkastelen tyttöjen ja naisten ympärileikkausperinteen jatkuvuutta ylläpitäviä tekijöitä. Aihe on kiinnostanut ja koskettanut minua jo lukioikäisestä asti katsottuani Sherry Holmanin elokuvan *Aavikon kukka*, joka pohjautuu Waris Dirien omaelämäkertaan. Waris ympärileikataan 3-vuotiaana Somaliassa ja 13-vuotiaana hänen isänsä näyttää hänet 60-vuotiaalle miehelle. Waris pääsee pakoon pakkoavioliittoon Lontooseen. Elokuvassa tulee esille, miten ympärileikkaus vaikuttaa hänen elämäänsä.

Tällä hetkellä maailmassa on noin 200 miljoonaa ympärileikattua tyttöä ja naista. Joka vuosi arviolta 3 miljoonaa tyttöä on vaarassa joutua ympärileikattavaksi. Suurin osa tytöistä on alle 15-vuotiaita, kun heidät ympärileikataan. (WHO 2019.) Tyttöjen ja naisten ympärileikkausperinnettä noudatetaan pääosin Afrikassa, Lähi-idässä ja Aasiassa (UNICEFIN 2016). Maahanmuuton kasvaessa 1990-luvulla tyttöjen ja naisten ympärileikkaus alkoi nousta tietoisuuteen Suomessa (Tiilikainen 2004, 4). Suomessa on arvioitu asuvan noin 10 000 ympärileikattua tyttöä tai naista ja ympärileikkaus uhan alla arvioidaan olevan noin 650-3080 tyttöä. Tyttöjen ja naisten ympärileikkaus koetaan edelleen vaikeana ja ristiriitaisena aiheena, vaikka Suomessa on tehty sukuelinten leikkaamista vastaista työtä 1990-luvulta asti. (STM 2019, 9 & 12.)

Pyrin vastaamaan tutkimuskysymykseeni ”Mitkä tekijät ylläpitävät tyttöjen ja naisten ympärileikkausperinnettä?” Ympärileikkaustoimenpiteen estämisen kannalta on erittäin tärkeää ymmärtää ympärileikkausperinteen juuret ja syyt siitä, miksi perinnettä ylläpidetään edelleen (Sakeah 2019). Tästä syystä kandidaatintutkielmani perustuu ympärileikkausperinteen ylläpitävien tekijöiden tarkasteluun.

Koen aiheen olevan ajankohtainen ja tärkeä, sillä ympärileikkauksien määrät ovat hyvin korkeita sekä Suomessa että globaalilla tasolla. Koen aiheen olevan senkin takia merkityksellinen, koska Suomessa on ympärileikkausuhan alla olevia tyttöjä. Ympärileikkaus on Suomen lain vastaista, mistä syystä kaikkien ammattilaisten täytyy yrittää estää sen tapahtumista (STM 2019, 12.)

Perustelen aiheen tärkeyttä myös sosiaalityön näkökulmasta. Tyttöjen ympärileikkaukseen liittyviin epäilyihin voi törmätä sosiaalityön kentillä, esimerkiksi lastensuojelussa, mikä

tekee ympärileikkauksesta lastensuojelullisen kysymyksen. Tämän lisäksi viranomaiset ja sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaiset kokevat tyttöjen ympärileikkausta koskevat kysymykset vaikeiksi, marginaalisiksi ja hämmentäviksi (Tiilikainen 2003, 269). Tiilikaisen (2004, 36) mukaan ympärileikkauksen ennaltaehkäisyn ja puheeksi ottamisen vastuu on jokaisella lapsiperheiden kanssa työskentelevällä ammattilaisella. Tästä syystä on äärimmäisen tärkeää, että sosiaalityöntekijät ovat tietoisia ympärileikkausperinteestä ja miten sitä tulee pyrkiä ennaltaehkäisemään.

Tällä hetkellä noin 60 maata ovat kriminalisoineet tyttöjen ja naisten ympärileikkauksen lailla. Näistä 60:stä maasta 24 ovat Afrikkaan kuuluvia maita. (World Bank 2018.) Tästä huolimatta laki ei kuitenkaan ole ollut toimiva tekijä, kuten Helsingin sanomissa (2019) todetaan. Esimerkiksi Keniassa ympärileikkausta harjoittavat somalit, maasait, kisiit ja kuriat, mutta lakia ei ole käännetty näille kielille. Lakia valmisteltiin kansanedustajien ja YK:n kesken, eikä harjoittavat yhteisöt tai viranomaiset ole olleet tekemisissä lakimuutoksen kanssa. He eivät välttämättä ole edes tienneet koko asiasta, muuta kuin kuulopuheiden kautta. (Helsingin sanomat 2019.) Tästä syystä on äärimmäisen tärkeä löytää erilaisia keinoja pysäyttää tyttöjen ja naisten ympärileikkaus.

Länsimaissa on yleensä kielletty tyttöjen ympärileikkaus erillisellä lailla, joka kieltää ympärileikkauksen tai vaihtoehtoisesti olemassa olevaa rikoslakia soveltaen (Tiilikainen 2003, 268), kuten Suomessa. Tyttöjen ympärileikkaus kuuluu Suomen rikoslakiin. Se luokitellaan lapsen törkeäksi pahoinpitelyksi ja se on virallisen syytteen alainen teko (Lidman 2011, 209). Rikoslain lisäksi yleiset ihmisoikeussopimukset, etenkin Suomen vahvistamat naisten oikeuksien sopimus ja lapsen oikeuksien sopimus sitovat Suomea estämään ympärileikkauksen harjoittamista (Tiilikainen 2003, 269). Se, että viranomaiset ja sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaiset Suomessa kokevat ympärileikkauksen vaikeana aiheena on huolestuttavaa siitä syystä, että sosiaali- terveystieteiden ammattilaiset ovat ympärileikkauksesta ilmoitusvelvollisia (Lidman 2011, 209). Suomessa ei myöskään ole todettu yhtäkään oikeustapausta tyttöjen ja naisten ympärileikkauksesta (Lidman 2015, 249).

Suomessa aihe on ajankohtainen myös siinä mielessä, että monet kansanedustajat näkevät tärkeänä ottaa Suomessa käyttöön erillislaki kieltämään ympärileikkaukset. Kansalaisaloite sai kannatuksen yli hallitus-oppositiorajojen ja on menossa eduskunnassa lakivaliokunnan käsittelyyn. (Uusi Suomi 2019.) Olisi kiinnostava tietää ovatko kansanedustajat perehtyneet

aiheeseen, ovatko he tietoisia erillislain huonoista puolista ja miksi ylipäätään ympärileikkausta harjoitetaan? Onkin kiinnostava nähdä, miten asia tulee ratkeamaan.

Kandidaatintutkielmani toisessa luvussa kerron tarkemmin tyttöjen ja naisten ympärileikkauksesta. Kolmannessa luvussa kerron tutkielmani teoreettisesta viitekehyksestä, joka koostuu käsitteistä. Neljännessä luvussa vastaan tutkimuskysymykseen tarkastelemalla leikkausperinnettä ylläpitäviä tekijöitä tutkimusten ja kirjallisuuden kautta. Lopuksi käyn läpi pohdintoja tutkielmastani kokoamalla tutkielmani tärkeimmät asiat yhteen.

2 Mikä on ympärileikkaus?

Tyttöjen ja naisten ympärileikkaaminen ja sukuelinten silpominen tarkoittavat kaikkia ei-lääketieteellisistä syistä tehtyjä toimenpiteitä, jotka vahingoittavat tyttöjen ja naisten sukuelimiä. Toimenpiteitä ovat muun muassa sukuelinten osittaista tai täydellistä poistamista. Ympärileikkaus on hyvin kivulias ja traumaattinen toimenpide, joka aiheuttaa välittömiä ja pitkäaikaisia seurauksia, sillä se vahingoittaa ruumiin luonnollista toimintaa. (WHO 2008). Satu Lidman (2015, 239) kuvaa tyttöjen ja naisten ympärileikkausta äärimmäiseksi ja peruuttamattomaksi toimenpiteeksi. Hänen mukaansa terveiden sukuelinten leikkaaminen on haitallinen perinne, jota harjoitetaan tietyissä yhteisöissä suunnitelmallisesti.

Toimenpiteestä käytetään eri käsitteitä, kuten ympärileikkaus ja silpominen (WHO 2008, 22; STM 2019.) Käsite *female genital mutilation* eli tyttöjen sukuelinten silpominen osoittaa teon olevan erittäin vakava ja vahingoittava toimenpide, joka loukkaa naisten oikeuksia ja edistää globaalia poliittista aktivismia toimenpiteen estämiseksi. (WHO 2008, 22 ; STM 2012, 12.) Silpomis-käsitteen käyttämisessä on kuitenkin riski, että keskusteluyhteys perinteen harjoittaviin yhteisöihin katkeaa, sillä käsite voidaan kokea loukkaavana (Lidman 2015, 241–242) ja sen on todettu myös vaikeuttavan muutostyötä ympärileikkauksen harjoittamisen estämiseksi (WHO 2008, 22). *Female genital cutting*, eli tyttöjen ympärileikkaus -käsite on todettu neutraalimmaksi käsitteeksi (WHO 2008, 22) ja perinnettä ylläpitävät yhteisöt käyttävät tätä käsitettä (Toubia 1995, 226). Lidman (2015, 242) myös huomauttaa, ettei ympärileikkaus-käsitteen käyttäminen väheksy toimenpiteen vakavuutta. Tästä syystä olen päätenyt myös käyttämään *ympärileikkaus* käsitettä, sillä se on neutraalimpi käsite, joka mahdollistaa paremmin muutoksen aikaansaantia toimenpiteen estämisessä.

Ympärileikkaus on kivulias ja traumatisoiva toimenpide, joka aiheuttaa monia terveyshaittoja (WHO 2019). Toimenpide tehdään yleensä hyvin epähygieenisissä paikoissa, eikä siinä yleensä käytetä kivunlievitystä (Lidman 2011, 208). Osa näistä seurauksista ovat elinikäisiä ja jopa hengenvaarallisia. Fyysisiä terveyshaittoja ovat muun muassa HIV, hengenvaaralliset tulehdukset, verenvuoto, jäykkäkouristus, virtsaamisvaikeudet ja virtsaamiskivut, kuukautisverenvuodon vaikeudet, kivuliaat

yhdynyt, synnytysvaikeudet ja synnytyriskit. Fyysisten seurausten lisäksi toimenpiteellä on vakavia psyykkisiä seurauksia, kuten sokkitilat ja trauman jälkeinen stressihäiriö.

Tyttöjen ympärileikkaus tehdään yleisimmin lapsen ollessa 4–10 -vuotias (Mölsä 2004, 4), mutta ympärileikkaus voidaan tehdä myös vauvana, kouluikäisenä, teini-ikäisenä, ennen avioitumista tai ensimmäisen raskauden aikana (esim. UNICEF 2013, 50; Mölsä 2004, 4). Ympärileikkausikä riippuu alueesta ja ryhmästä (Mölsä 2004, 4).

Maailman terveysjärjestö WHO (2008) on luokitellut neljä eri pääryhmää tyttöjen ja naisten ympärileikkaamiselle. Ensimmäinen tyyppi on klitoriksen ja/tai klitoriksen hupun osittainen tai täydellinen poistaminen. Toinen tyyppi sisältää klitoriksen ja pienten häpyhuulien poistamisen osittain tai kokonaan. Isot häpyhuulet saatetaan myös tyypistää. Tämänkaltaista leikkausta saatetaan kutsua *sunna*-leikkaukseksi (Mölsä 2004, 6). Sillä voidaan viitata muutamaan viiltoon tai tähän toiseen tyyppiin. *Sunna*-leikkausta pidetään usein lievempänä ympärileikkauksena ympärileikkausta harjoittavissa yhteisöissä. (Mölsä 2004, 6; Tiilikainen 2003, 271-272.). Kolmannen tyyppin mukaan pienet ja/tai suuret häpyhuulet tyypistetään ja liitetään yhteen, niin että jää vain pieni aukko virtsan ja kuukautisveren poistumiselle. Tätä kutsutaan myös infibulaatioksi ja faroniseksi ympärileikkaukseksi (Mölsä 2004, 3–4). Klitoris saatetaan mahdollisesti myös poistaa. Neljänteen tyyppiin lasketaan kaikki muut ei-lääketieteellisistä syistä tehdyt vahingoittavat toimenpiteet naisten sukuelimille, kuten viiltäminen, pistäminen, raapiminen, lävistäminen ja kuumalla raudalla polttaminen.

Tyttöjen ja naisten ympärileikkaus on ollut hitaasti laskussa viimeisen 30 vuoden aikana (Koski & Heymannin 2017.) Mulki Mölsä (2004, 22) myös toteaa, että ympärileikkausta harjoittavista maista muuttaneet naiset ja miehet ymmärtävät ympärileikkauksen terveyshaitat, eivätkä pidä ympärileikkausta enää pakollisena toimenpiteenä. Tästä huolimatta joillain alueilla se on pysynyt edelleen juurtuneena perinteenä. Esimerkiksi Sierra Leonessa, Malissa ja Tšadissa ympärileikkauksen harjoittaminen on jopa noussut 2-8 prosenttia. (Koski & Heymannin 2017.)

Regina Opoku (2017) tutkii väitöskirjatutkimuksessaan Luoteis-Tansaniassa harjoitettavaa naisten naisille tekemän väkivallan mekanismeja ja syitä, joita ilmenee patriarkalisissa kuria- ja kerewe yhteisöissä. Tyttöjen ja naisten ympärileikkaus on yksi väkivallan muoto, jota hän tarkastelee väitöskirjassaan. Hänen tutkimuksensa osoittaa ympärileikkauksen

olevan vielä laajasti harjoitettu perinne tutkittavissa yhteisöissä, vaikka sen yleisesti uskotaan olevan häviämässä.

3 Teoreettinen viitekehys ja käsitteet

Tarkastelen tutkielmassani tyttöjen ja naisten ympärileikkausperinnettä ylläpitäviä tekijöitä pääosin patriarkaalisuuden ja kunniaan liittyvän väkivallan käsitteiden kautta. Aluksi avaan kulttuurikäsitettä, sillä kulttuurilla vaikuttaa olevan vahva merkitys leikkausperinnettä ylläpitävien tekijöiden selittämisessä. Näen kaikkien kolmen käsitteen liittyvän vahvasti tyttöjen ja naisten ympärileikkaukseen.

3.1 Kulttuuri

Koen kulttuurin olevan käsitteenä tärkeässä ja keskeisessä roolissa kandidaatintutkielmassani, sillä tyttöjen ympärileikkauksen nähdään usein johtuvan juuri kulttuurisista syistä, ja sitä usein selitetään ”kulttuurilla”. Tällöin kuitenkin hämärtyvät spesifimmät syyt ja tekijät leikkausperinteen ylläpitämiseen, kuten yhteiskunnalliset, yhteisölliset ja yksilölliset tekijät.

Kulttuurilla tarkoitetaan yhteisten merkitysten järjestelmiä, joita tietty ryhmä, yhteisö tai valtio hyödyntää ymmärtääkseen ympäröivää maailmaa. Toisin sanoen, kulttuurit antavat ihmisille tulkintakehyksen, jonka avulla maailmasta tulee helpommin ymmärrettävä. Kulttuurin käsite pitää sisällään sosiaalisia käytäntöjä, joilla on yhteisiä merkityksiä. Näitä kulttuurin muodostavia sosiaalisia käytäntöjä ovat esimerkiksi kieli, uskonto, tapa ja traditio, arkiset toiminnot ja rituaalit. Arkiset toiminnot ja rituaalit antavat tietyn ja tunnetun tavan hoitaa asioita, joihin totutaan. Ne antavat myös merkityksiä tietyille tapahtumille, kuten syntymälle, kuolemalle ja vuosipäivälle. Nämä yhdistävät sen hetken sukupolvet niihin elämäntapoihin, joita edeltävätkin sukupolvet käyttivät. (Hall 2003, 85.)

Marja Katiskon (2016, 175) mukaan kulttuuri on käsitteenä muuttanut muotoaan historiassa. Kulttuuri ei koostu yhdestä tietystä kulttuurista, vaan monista eri kulttuureista, jotka ovat globaalin muuttoliikkeen myötä sekoittuneet toisiinsa. Kansakunnat ovat yhtäläillä monimuotoisia kuten kulttuurit. Ne eivät ole sisäisesti yhtenäisiä eivätkä paikallistettuja. Kulttuuri muovaa ihmisiä, samoin kun ihmiset vaikuttavat ja muovaavat kulttuuria. Täten suhde omaan kulttuuriin koostuu eri kulttuurien välisestä vuorovaikutuksesta, jolle ihmiset altistuvat. (Katisko 2016, 175.) Kulttuuri nähdään myös olevan yhteiskunnallisesti ja historiallisesti muodostettu kategorisoimaan eroja. Tällä kategorisoinnilla voidaan selittää

monenlaisia muuttuvia eroja siten, ettei niitä arvoteta tai aseteta vastakkain. Toisaalta sitä saatetaan käyttää myös refleктоimaan eroja ja toiseuttamaan. (Virkki ja Lehtikangas 2014, 121–122.)

Hallin (2003, 89) mukaan kulttuurit ymmärretään useasti merkitysten joukkoina, jotka pysyvät kestävinä ja muuttumattomina. On kuitenkin mahdotonta, että perinteet, tapahtumat tai käytännöt pysyisivät muuttumattomina tai että ne eivät saisi uusia tarkoituksia. Esimerkiksi ihmiset, joiden vanhemmat ja isovanhemmat ovat noudattaneet ympärileikkausperinnettä, eivät välttämättä enää itse tue perinteen jatkamista omien lasten kohdalla. Tuntuisi siis ristiriitaiselta perustella ympärileikkausta vain kulttuurilla. Vaikuttaa myös siltä, että kulttuuri pitää sisällään ajatuksen perinteestä, uskonnosta ja historiasta, tavoista ja asenteista. Aionkin perehtyä tarkemmin toimenpiteen harjoittamisen syihin ja perusteluihin. Tästä syystä kulttuurin analyttinen käyttöarvo näyttäytyy pieneltä tutkielmassani.

3.2 Patriarkalisuus

Patriarkalisuus nivoutuu keskeisesti kandidaatintutkielmani aiheeseen. Patriarkalisuus tarkoittaa yhteisöä, jonka hallinta on mieskeskeistä (Oxford Learner's Dictionary). Tutkimukset, joita tulen käsittelemään tutkielmassani, osoittavat ympärileikkausperinteen liittyvän vahvasti patriarkalisuuteen, sillä se vallitsee leikkausperinnettä ylläpitävissä yhteisöissä.

Patriarkalisuus ei ole uusi tai yksiselitteinen käsite. Sillä on monia merkityksiä. Naisliikkeen keskuudessa sitä on käytetty tarkastelemaan moraalisia periaatteita, joiden taustalla on naisten alistaminen. Teoreettisesti patriarkalisuutta on käytetty osoittamaan perustan naisten alistamiselle, ja se on myös poliittisesti otettu käyttöön selittämään alistamisen ja sorretuksi tulemisen tunteita. Toisin sanoen patriarkalisuuden teoria pyrkii selvittämään, mistä naisten alistamisen ilmenemismuodot ja kokemukset oikein juurtuvat. (Beechey 1979, 66.)

Patriarkalisuutta on käytetty yleisesti osoittamaan sekä miesvaltaa että ihmissuhteita, joissa miehet hallitsevat naisia (Millet, 1969; viitattu Beechey 1979, 66). Max Weber selittää patriarkalisuuden mieskeskeisenä hallitusmuotona, jonka kautta miehet johtavat yhteisöjä

(Weber 1947; viitattu Walby 1989, 214). Patriarkaalisuuden käsitettä käytetään usein myös selittämään ilmiötä, jossa naisilla on rajoitettu pääsy vaikuttamaan yhteisön asioihin, sillä yhteisön hallinta ja arvovalta ovat miehillä (Hardwick 2010). Sosiologi Sylvia Walbyn (1989, 214) mukaan patriarkaalisuus tarkoittaa miesvaltaisia sosiaalisia käytäntöjä ja rakenteita noudattavaa järjestelmää, jossa naisia myös alistetaan ja käytetään hyväksi. Nämä valta-aseman ja alistamisen käytännöt säilyttävät merkityksensä ja saavat uskottavuutta silloin, kun yhteisöin miehet ja naiset elävät ja käyttäytyvät näiden asetelmien mukaisesti. Miesten tekemiä päätöksiä pidetään kaikista merkittävimpinä ja tärkeimpinä, joten miehiä pidetään yhteisön johtoasemissa ja päätöksentekijöinä. (Stephens 1963; viitattu Rogers 1975). Ympärileikkaus näkyy useasti patriarkaalisten yhteisöjen perinteenä (esim. Moges 2003, 10), mistä syystä tarkastelen aihettani patriarkaalisuuden näkökulmasta.

3.3 Kunniaan liittyvä väkivalta

Kunniaan liittyvällä väkivallalla tarkoitetaan tyttöihin ja naisiin kohdistuvaa väkivaltaa, jota (yleensä miespuoliset) tekijät tekevät suojellakseen sukunsa tai perheensä kunniaa (Kielitoimiston sanakirja; Hansen ym 2016, 16). Hansen ja kumppaneiden (2016, 17) mukaan kunniaan liittyvään väkivaltaan kuuluu nuorten naisten siveellisen käyttäytymisen kontrolloiminen yksilön ja yhteisön kunnian säilyttämiseksi. Ilmiöstä käytetään kirjallisuudessa eri käsitteitä, kuten kunniaan liittyvä väkivalta tai kunniaväkivalta (esim Hansen ym 2016; Ala-Lipasti 2005) ja englanninkielisessä kirjallisuudessa usein *crimes of honour* (Welchman & Hossain 2005). Tässä kandidaatintutkielmassani käytän käsitettä kunniaan liittyvä väkivalta.

Kunniaan liittyvä väkivalta usein liitetään ihmisiin, jotka ovat muuttaneet Eurooppaan esimerkiksi Lähi-idästä ja Pohjois- tai Itä-Afrikasta. Kuitenkin naisten alisteinen asema näkyy myös Suomen historiassa, kuten avioliittolain uudistus vuonna 1930, jolloin nainen vapautui miehensä edusmiehisyydestä. (Ala-Lipasti 2005, 17, 20.) Myös lähivuosien väkivaltatilastot osoittavat yhteiskunnassamme nykyäänkin vallitsevan naisten alistamista. Vuonna 2017 perhe- ja lähisuhdeväkivallan uhreista 68,1 % oli naisia ja väkivallan tekijöistä 77,8% oli miehiä (Tilastokeskus).

Ala-Lipastin (2009, 21) mukaan kunnia-ajatteluun liittyy naisiin kohdistuvaa väkivaltaa, mutta se on myös hyvin vanha maailmanlaajuinen järjestelmä, joka on luotu pitämään

järjestystä yhteiskunnassa. Nykypäivänä lait suojaavat yhteiskunnan periaatteita ja arvoja, mutta joissain yhteisöissä kunnia on kuitenkin elämän perusta, jättäen näin lait toissijaisiksi. Hänen mukaansa perheen kunnia riippuu naisen käyttäytymisestä, jolloin naisten siveellisyys ja kunniallisuus ovat suoraan verrannollisia koko perheen kunniallisuuteen. Tästä syystä sekä tyttöjä että nuoria naisia on kontrolloitava, sillä jos tämä kunnia menetetään, yksilö ja hänen koko perheensä syrjäytetään. Kunnia ei siis ole yksilön oma asia, vaan se määrittää myös koko perhettä.

Elfving (2017) nostaa esille pro gradu –tutkielmassaan kunniaan liittyvän väkivallan käsitteen käyttämisen ongelmallisuutta. Hän pohtii, onko se todellinen sukupuolittunut väkivallan muoto yhteiskunnassa, vai käytetäänkö sitä nimeämään länsimaisessa yhteiskunnassa maahanmuuttaja tyttöihin ja naisiin kohdistuvaa väkivaltaa. Ja leimaako käsite ”kunniaväkivalta” etniset ryhmät, jotka eivät sovellu pohjoismaiseen perinteiseen muottiin? Kunniaan liittyvä väkivalta ei kuitenkaan rajaudu mihinkään tiettyyn uskontoon, kulttuuriin tai etniseen ryhmään (Hansen ym 2016.) Tästä syystä perustelen käsitteen keskeisyyttä tutkielmassani sillä, että ympärileikkaaminen on väkivaltainen teko ja se nähdään tekevän työstä kunniallisen (esim. Mölsä 2004, 6).

Welchman ja Hossain (2005, 4) toteavat, että termi *crimes of honour* ei ole yksinkertainen. Heidän mukaansa termiä käytetään usein selittämään naisiin kohdistuvaa väkivaltaa tilanteissa, joissa väkivallan teko nähdään oikeutettuna tekijän näkökulmasta, sillä se pyrkii suojelemaan miehen tai perheen ”kunniaa”. Nämä teot ovat yleensä naisten kontrolloimista ja erityisesti naisten seksuaalisen käytöksen kontrolloimista, vaikka käytös perustuu vain epäilykseen. Coomaraswamy (2005) toteaa myös naisiin kohdistuvan väkivallan liittyvän usein naisen seksuaalisuuden rajoittamiseen, mistä tyttöjen ja naisten ympärileikkauksessa on usein kyse. Satu Lidmanin (2015, 239) mukaan tyttöjen ja naisten ympärileikkaus kuuluu kunniaan liittyvän väkivallan vakavimpiin muotoihin. Näin ollen käytän kunniaan liittyvän väkivallan käsitettä tutkielmassani yhtenä näkökulmana tyttöjen ja naisten ympärileikkausta ylläpitävien tekijöiden tarkastelussa.

4 Ympärileikkausta ylläpitävien tekijöiden tarkastelu

Käsittelen tutkielmassani tyttöjen ympärileikkaamisen ylläpitäviä ja jatkumista aiheuttavia tekijöitä. Nämä tekijät ja syyt kuitenkin riippuvat alueesta ja etnisestä ryhmästä. Tämän lisäksi ikä, jolloin tyttö ympärileikataan, riippuu hänen yhteisöstä ja yhteisön sijainnista. (Mölsä 2004, 4.) Näin ollen ympärileikkausta ei harjoiteta kaikilla alueilla samoista syistä, eikä tyttöjä ympärileikata saman ikäisinä. Vaikka ympärileikkauksen syyt vaihtelevat maiden ja alueiden välillä, tulen tarkastelemaan tekijöitä yleisesti. En käy läpi eri syitä aluekohtaisesti, jotta lukijan on helpompi ymmärtää tutkielmani kokonaisuutta. Koen myös, että ammattilaisille leikkausperinteen harjoittamisen ymmärtäminen kokonaisvaltaisesti on tärkeämpää, kuin tietää missä tietyssä paikassa sitä tehdään ja miksi. Kirjallisuuden ja tutkimustulosten pohjalta voin todeta, että ympärileikkausperinteen ylläpitävät tekijät liittyvät merkittävän paljon toisiinsa ja kietoutuvat yhteen.

4.1 Juuret

4.1.1 Uskonto ja Historia

Tyttöjen ympärileikkaus on yli 2000 vuotta vanha perinne, jonka historiallisesta alkuperästä ei olla täysin varmoja. Tärkeää on ymmärtää, että perinnettä on harjoitettu jo ennen islamin ja kristinuskon syntyä. Tyttöjen ympärileikkausperinteen juurten väitetään juontuvan Sudanista ja Egyptistä, minkä jälkeen se on levinnyt laajasti muualle Afrikkaan ja Arabian niemimaalle. (Tiilikainen 2004, 7.) Myös Toubian (1995) mukaan ympärileikkausta ei harjoiteta uskonnollisista syistä, vaikka tutkimuksissa ihmiset ovat kertoneet uskonnon olevan yhtenä syynä ympärileikkausperinteelle (esim. Sakeah ym. 2019, 6). Hänen mukaansa ympärileikkausperinne levisi Afrikassa vallitsevien heimojen kautta. Ympärileikkausta ei harjoitettu esimerkiksi Länsi-Sudanissa ennen 1950-lukua. Vuonna 1953 Pohjois-Sudanin koulutetut keskiluokkaiset ammattilaiset opettivat tavan paikallisille ja se omaksuttiin yhteisön tapoihin.

Antropologi Ellen Gruenbaum (2001) kertoo teoksessaan *The female circumcision controversy: an anthropological perspective*, että tyttöjen ja naisten ympärileikkaus voi myös levitä ihmisten uskoessa virheellisesti siihen, että uskonto vaatii ja edellyttää tytöiltä ja naisilta ympärileikkauksen harjoittamista. Hän toteaa, että tätä on tapahtunut Etelä-

Aasiassa ja Indonesiassa, missä ympärileikkaus on omaksuttu muslimiyhteisöissä tavaksi. Hänen mukaansa muslimit saattavat myös nähdä ympärileikkauksen kuuluvan uskontoon, koska he arvostavat hyvin paljon vanhempiaan ja kaikki heiltä opitut ja saadut perinteet nähdään osana uskontoa. (Gruenbaum 2001, 8, 62.) Ympärileikkausta ei voida myöskään yhdistää mihinkään tiettyyn uskontoon. Tämä johtuu siitä, että ympärileikkausperinnettä noudattavissa maissa sitä harjoittavat esimerkiksi kristityt, muslimit ja Afrikan perinteisten uskonnon seuraajat (Moges 2003).

Sakeah ym (2019) tutkivat syitä tyttöjen ja naisten ympärileikkaukselle Pohjois-Ghanan yhteisöissä. Tutkimuksessa käy ilmi, että ympärileikkauksen uskotaan olevan ikivanha tapa, jota esi-isät ovat harjoittaneet. Uskonto nähdään myös keskeisenä syynä ympärileikkauksen harjoittamiselle ja yhteisön jäsenet katsovat uskonnon vaativan naisten ympärileikkauksen. Näin ollen ympärileikkausta harjoitetaan, sillä sen nähdään varjelevan uskontoa ja yhteisön historiallista perinnettä. (Sakeah 2019.) Samoihin johtopäätöksiin on päätyntä myös Gruenbaum (2001, 33 & 50) tutkimuksessaan toteamalla, että ympärileikkausta oikeutetaan usein uskonnollisilla syillä.

Toisaalta ympärileikkauksen kokeneet naiset ovat kertoneet, ettei uskonto liity ympärileikkaukseen. Marja Tiilikainen (2003, 270) on tutkinut väitöskirjassaan Somalialaisia pakolaisnaisia ja käsittelee siinä ympärileikkausta. Hänen mukaansa Suomessa asuvat somalinaiset katsovat ympärileikkauksen olevan irrallaan islamin uskosta ja näkevät sen kuuluvan ”vanhaan kulttuuriin”. Norjassa asuvien somalitaustaisten miesten ja naisten näkemyksissä voidaan huomata myös yhtäläisyyksiä. Heidän mukaan ympärileikkaus on menneisyyteen kuuluva toimenpide, jolla ei ole kytköksiä uskontoon (Johansen 2019, 7).

Vaikka uskonto ei itsessään anna perustaa ympärileikkauksen harjoittamiselle, on syytä tarkentaa, että se näyttäytyy kuitenkin keskeisenä syynä ympärileikkauksen harjoittamiselle edellä mainittujen tutkimusten pohjalta. Tästä voidaan myös todeta, että ympärileikkausta harjoitetaan monista eri syistä, eikä kaikilla ole samaa näkemystä toimenpiteestä.

4.1.2 Perinteet

Perinteet usein yhdistetään tyttöjen ja naisten ympärileikkaukseen (Sakeah ym 2019, 6). Perinteisiin liittyvät arvot luovat yksilölle identiteetin ja yhteenkuuluvuuden tunteen kokemusta, mutta samaan aikaan ne johtavat tyttöjen ja naisten alistamiseen yhteisöissä ja määrittävät ketkä naisista yhteisössä ovat kunniallisia ja ketkä eivät. (Opoku 2017, 267–268.)

Ympärileikkauksen nähdään myös antavan naiselle tai tytölle sosiaalisen hyväksynnän. Kyseessä on merkittävä tapahtuma tytön elämässä, jota kutsutaan siirtymäriitiksi ja tarkoittaa tytön aikuistumista naiseksi (Tiilikainen 2003, 268 & Lidman 2011, 210). Siirtymäriitti nähdään tärkeänä perinteenä, joka on edellytys yhteisön tytöille ja naisille. Se nähdään perinteenä, jonka on jatkettava sukupolvelta toiselle. Tämä johtuu siitä, että se on perinne, jonka esi-isät ovat antaneet aikoinaan yhteisön jäsenille jatkettavaksi. (Sakeah ym 2019, 6). Siirtymäriitin nähdään tekevän tytöstä naisen. Leikattua naista pidetään yhteisössä normaalina, tavoiteltavana ja kauniina. Leikkaamaton nainen nähdään sen sijaan likaisena ja jopa saastaisena. (Lidman 2015, 254).

Opoku (2017, 78) kertoo väitöskirjassaan, ettei yhteisön jäsenillä ole mahdollisuutta päättää, vaikuttaako perinteet heidän elämäänsä vai eivät. Tämä johtuu siitä, että yhteisöt määrittelevät naisten elämää ja rooleja kulttuurisesti, sosiaalisesti ja uskonnollisesti. Kun taas osa ympärileikatuista naisista ymmärtävät ympärileikkauksesta aiheutuvien seurausten olevan osa luonnollista naiseutta, eivätkä kaikki välttämättä tiedä, että naisilla on klitoris. (Lidman 2015, 250; Mölsä 2004, 6.) Tämä kyseenalaistamattomuus kertoo siitä, että ympärileikkaus on erittäin iskostunut perinne sitä harjoittavissa yhteisöissä.

4.1.3 Kulttuuri

Lidmanin (2011, 211) mukaan tyttöjen ja naisten ympärileikkaus on afrikkalaisessa kulttuurissa tapahtuva toimenpide, joka on saanut alkunsa heimoyhteisöissä. Hän näkee ympärileikkauksen linkittyvän vahvasti sosiaaliseen hyväksyntään oman yhteisön kulttuurissa (Lidman 2015, 254). Mutta kuten mainitsin jo aiemmin ympärileikkaus ei rajaudu pelkästään Afrikkaan. Tämän pohjalta ympärileikkauksen perusteleminen kulttuurilla ja juuri tietyn maan kulttuurilla näyttäytyy heikkona.

Tiilikaisen (2003, 268) mukaan ympärileikkausperinteen jatkuvuuteen liittyy useita asioita, kuten pyrkimys säilyttää kulttuuri-identiteetti. Kulttuurin halutaan myös nähdä jatkuvan ja naisen neitsyys pyritään suojaamaan. Lidman (2015, 254) toteaa myös ympärileikkausperinteen olevan merkittävä tekijä, jotta yhteisön kulttuurin arvo pysyy ja säilyy. Mutta jos tarkastelemme kulttuuria muokkaantuvana merkitysjärjestelmänä, miten ympärileikkausta voidaan selittää kulttuurilla, joka on muuttuva abstrakti käsite? Tästä syystä koen ongelmallisena selittää ympärileikkausperinnettä ylläpitäväksi syyksi *kulttuurin*.

4.2 Yhteisö

WHO:n (2008, 5) mukaan ympärileikkauksen harjoittaminen yhteisössä merkitsee sitä, että yhteisö kontrolloi sen naisjäseniään. Yhteisöllä vaikuttaa olevan merkittävä vaikutus naisten ympärileikkausperinteeseen ja sen jatkumiseen. Koska ympärileikkauksesta yleensä päättää lapsen vanhemmat tai yksilö itse, tässä alaluvussa tarkastellaan yhteisön vaikutuksia yksilöön ja yksilön vanhempiin.

Satu Lidman (2015, 208-209) kertoo naisiin kohdistuvista odotuksista ja kuinka ne liittyvät patriarkaalisia arvoja painottaviin yhteisöihin. Koen tämän tärkeäksi ilmiöksi kandidaatintutkielmani kannalta, sillä sukuelinten leikkaus koskettaa perinnettä vaalivissa yhteisöissä vain tyttöjä ja naisia. Naisen elämään ja eri elämänvaiheisiin kohdistuu erilaisia odotuksia ja velvoitteita verrattuna miehiin. Tällöin ihmisen elämänodotuksiin ja vaatimukseen vaikuttaa hänen sukupuolensa. Naisiin kohdistuvien odotuksien taustalla on sukupuolihierarkian lisäksi yksilön suhde yhteisöön. Tällä tarkoitetaan sitä, että yhteisössä yksilö edustaa oman itsensä lisäksi koko sukupuolta. Samoin he ovat vastuussa sukupuolirooliensa täyttymisestä. Nämä naisiin kohdistuvat odotukset näyttävät saavan tärkeän roolin patriarkaalisia arvoja painottavissa yhteisöissä.

Jokaisella yhteisöllä on tiettyjä normeja ja arvoja, joita ylläpidetään ja jatketaan sukupolvelta toiselle. Ympärileikkaus on juurtunut toimenpide, mihin vaikuttaa keskeisesti yhteisössä vallitseva patriarkalisuus. (Moges 2003, 7). Myös Toubian (1995, 231) mukaan ympärileikkausperinnettä harjoittavissa yhteisöissä vallitsee patriarkalisuus. Tämä johtaa useimmiten naisten alistaiseen asemaan. Kyseisen ilmiön kertaantuminen johtaa myös siihen, että naiset ja miehet molemmat hyväksyvät naisen alemmuuden. (Toubia 1995, 231.)

Kuten mainitsin kolmannessa luvussa, naisten ja miesten käyttäytyessä tämän mukaisesti, naisten alistaminen säilyy yhteisössä.

Yhteisö voi tuottaa yksilölle myös häpeää, jos hän ei täytä yhteisön vaatimia odotuksia (Lidman 2011, 110). Vanhemmat haluavat ymmärrettävästi välttää tyttärensä leimautuvan häpeälliseksi, jonka perusteella he vievät tyttärensä ympärileikattavaksi. (Nabaneh 2019.)

Tutkimuksissa käy ilmi, että yhteisö ja ystävät painostavat ympärileikkaamattomia tyttöjä ja naisia, jotta he lopulta kävisivät läpi ympärileikkauksen. Yksilö voi kokea ystävilta syrjäyttämistä, halveksuntaa ja haukkumista, mikä voi johtaa yksilön omaan haluun ympärileikata itsensä. (esim. Sakeah ym. 2019, 8; Opoku 2017, 145; Berggren 2006, 8.) Yksilö nähdään häpeällisenä myös yhteisön silmissä, mikäli häntä ei olla ympärileikattu. Myös äidit, jotka eivät ole vieneet tyttärensä ympärileikattavaksi, ovat joutuneet kokemaan halveksuntaa ympärileikatuilta naisilta. (Berggren ym 2006, 55.) Tämän tyyppinen kunniaan liittyvä väkivalta, mikä näyttäytyy painostuksena ja pahoinpitelynä saa alkunsa siitä, kun yhteisö näkee yksilön käyttäytymisen häpäisevän yhteisön toiset jäsenet (Tehy 2019, 54). Ympärileikkauksella kuitenkin pyritään jo ennaltaehkäisemään naisen käyttäytymistä, ettei häpeän tuottamista yhteisölle ehdi tapahtumaan.

Vaikka länsimaissa on ollut hyvin vaikeaa hyväksyä se, että naisilla on iso rooli ympärileikkauksen toteuttamisessa, toimenpiteen tekee useimmiten nainen (Lidman 2015, 252; Sakeah 2019, 8; Opoku 2017). Myös naiset, jotka kuuluvat ympärileikkausta harjoittaviin yhteisöihin, kokevat isoäitien vaikuttavan painostavasti ympärileikkaukseen (Johansenin 2019, 11). Vaikka yhteisön naiset pyrkisivätkin vaikuttamaan tyttöihin ja naisiin, jotta he kävisivät läpi yhteisön vaatimukseen kuuluvan ympärileikkauksen, yhteisöä kuitenkin hallitsee miehet. (Opoku 2017, 268.) Opoku (2017) toteaaakin, että naisten naisille tekemää väkivaltaa tukee juuri patriarkaalisten mekanismien ylläpitäminen perinteisissä yhteisöissä. Toisin sanoen yhteisön vanhemmat naiset, kuten tyttölasten isoäidit nähdään olevan syynä leikkausperinteen ylläpidossa ja jatkumisessa. On kuitenkin selkeää, että ympärileikkauksen ylläpitoon vaikuttaa enemmänkin patriarkaalisten yhteisöjen taustalla oleva ajatus siitä, että naiset nähdään siveellisinä ja kunniallisina ympärileikkauksen jälkeen. Tästä syystä vanhemmat naiset pyrkivät saamaan tytöt ympärileikattua.

Ympärileikkaukseen vaikuttaa myös taloudellinen näkökulma. Naiset, jotka tekevät ympärileikkaustoimenpiteen ovat ammatiltaan usein paikallisia kättilöitä ja saavat elannon työstään. Jos ympärileikkauksesta luovuttaisiin, he menettäisivät toimeentulonsa ja maineensa. (Lidman 2015, 252; Toubia 1995; 231.)

Ympärileikkaus näyttäytyy joissain tilanteissa rituaalina, joka hyväksyy yksilön osana yhteisöä. Ympärileikkaus vaikuttaa myös sosiaaliseen statukseen sekä erottaa yhteisöön kuuluvat ja kuulumattomat. (Faraca 2016, 21). Naisen on mahdottoman vaikea välttyä tältä satoja vuosia kestäneeltä väkivaltaiselta toimenpiteeltä, koska sitä harjoitetaan yhteisössä, joiden perustana on patriarkalisuus. Näihin tapoihin liittyy vahvasti naisiin kohdistuvia odotuksia. Tämä johtaa siihen, että naisiin kohdistuva väkivalta pysyy ja jatkuu. (Lidman 2015, 253.) Samaa toteaa Opoku (2017, 133) väitöskirjatutkimuksessaan. Tutkimuksessa käy ilmi, että kuria –yhteisön naisilla ei ole yhteisön aiheuttamien paineiden johdosta muuta vaihtoehtoa, kuin tulla ympärileikatuksi.

Kuten edellä on mainittu ympärileikkaus vaikuttaa vahvasti tytön tulevaisuuteen ja asemaan yhteisössä. Christou ja Fowles (2015) esittävät ympärileikkauksen vaikuttavan myös vanhempien statukseen yhteisössä. Tämä voidaan nähdä vanhemmille keinona vaikuttaa omaan asemaan yhteisössä ja täten motiivina ylläpitää perinnettä. He painottavat vanhempien roolia tämän perinteen jatkumiselle, sillä vanhemmat ovat niitä, jotka kykenevät vaalimaan perinteen jatkumista ympärileikkaamalla tyttärensä. Opokun (2017, 135) mukaan isoäidit ja äidit, jotka täyttävät velvollisuutensa yhteisössä ympärileikkaamalla tyttäret saavat myös tukea ja suosionsoituksia yhteisön miehiltä ja naisilta. Tästä huomaa, kuten aiemmin jo mainitsin, syy siihen miksi naiset pyrkivät säilyttämään ympärileikkauksen merkityksen ja jatkuvuuden johtuu yhteisön taustalla olevista patriarkalisista mekanismeista.

Joillain alueilla, kuten Sudanissa, ympärileikkausta saatetaan käyttää keinona nostaa omaa sosiaalista asemaa, sillä leikkausperinnettä harjoitetaan varakkaammassa ja hallitsevimmissa etnisissä ryhmissä. Tämä voi mahdollisesti johtaa ympärileikkausperinteen säilymiseen ja jatkumiseen, mutta myös perinteen lisääntymiseen. (Gruenbaum 2001, 104.)

Johansen (2019, 10) tutki Norjassa somalitaustaisten naisten ja miesten näkemyksiä ympärileikkauksesta. Hän toteaa, että maahanmuuton myötä haastateltavat ovat alkaneet

vastustaa ympärileikkausta. Samaan aikaan he ovat kuitenkin menettäneet mahdollisuuden vaikuttaa kotimaassa olevien tyttöjen ympärileikkaukseen. Yhteisö katsoo ihmisten saavan vaikutteita länsimaista, mistä syystä heillä ei ole enää sanavaltaa yhteisön asioihin. Ympärileikkauksen ja yhteisön iäkkäiden ihmisten näkemysten kyseenalaistaminen olisi myös epäkunnioittavaa Somaliassa. Näin ollen yhteisön nuoremmilla jäsenillä ei ole sanavaltaa ympärileikkaus toimenpiteen jatkamisesta. (Johansen 2019, 10.)

Yhteisön enemmistön noudattaessa ympärileikkausperinnettä, perinne säilyy vaalittuna ja merkityksellisenä. Niin kauan, kun tyttöjen ympärileikkaaminen säilyy merkittävänä perinteenä sen harjoittamisessa yhteisöissä, ympärileikkaus määrittää naisen sosiaalisen statuksen ja aseman yhteisössä (Christou & Fowles 2015). Tästä syystä, yhtenä merkittävänä tekijänä ympärileikkausperinteen jatkumiselle voidaan nähdä perinteen pitämistä merkityksellisenä yhteisön keskuudessa.

4.3 Siveyden säilyttäminen

Wilsonin (2002, 503) mukaan patriarkalisissa yhteisöissä perheen kunnia perustuu perheen naisten siveyteen. Tyttöjen ympärileikkauksen nähdään suojelevan naisen siveyttä (Sakeah ym 2019) ja merkitsevän tyttöjen ja naisten olevan kelpoisia avioliittoon (Leshore 2019, 2). Ympärileikkauksen nähdään tekevän tytöistä arvostettuja yhteisössä ennen kuin he omaksuvat vaimon ja äidin roolit, jotka nähdään yhteisössä merkittävänä rooleina. Tämän lisäksi naisen seksuaalisen halun uskotaan kiihtyvän hellittämättömäksi, jos häntä ei leikata. (Sakeah 2019, 7.) Tässä nähdään, kuinka epäily ja uskomus tytön käyttäytyvän siveettömästi ilman ympärileikkausta johtaa väkivallan teon oikeutukseen.

Berggren ja kumppanit (2006) tutkivat ympärileikkauksen läpikäyneiden Afrikasta tulleiden maahanmuuttaja naisten kohtaamia terveydenhuollon ammattilaisten kanssa. He haastattelivat 22 naista, jotka olivat muuttaneet Ruotsiin Somaliasta, Sudanista ja Eritreasta. Haastateltavat kertoivat heidän yhteisöissään tehtyjen ympärileikkauksien syiden painottuvan tyttöjen suojelemiseen tekemällä heistä normien mukaisia ja keskenään samanarvoisia. He kertoivat myös, että heidän yhteisöissään tyttöjen ja naisten odotetaan tulevan ympärileikatuiksi. Vaikka naisten yhteisöissä tytön suojeleminen on pääasiallinen tarkoitus, haastatteluista käy kuitenkin ilmi myös se, että ympärileikkauksilla yleisesti

pyritään rajoittamaan tyttöjen seksuaalista halua sekä säätelemään heidän seksuaalista elämäänsä ennen avioitumista. Kuten aiemmin mainitsin, tällainen naisen seksuaalisuuden rajoittuminen näyttäytyy yhtenä kunniaan liittyvän väkivallan muotona. Varsinkin siitä syystä, että naisen siveys osoittaa hänen olevan kunniallinen. Täten heitä ei myöskään syrjäytetä yhteisöstä.

4.4 Koulutuksen ja naisten autonomian puute

Wilson (2002, 503) kertoo naisten ainoana mahdollisuutena saavuttaa hyvä taloudellinen tilanne ja sosiaalinen asema ympärileikkausta ylläpitävissä patriarkaalisisissa yhteisöissä on päästä naimisiin. Naimisiin pääsemisen ehtona on taas naisen neitsyys ja siveellisyys, mikä taataan ympärileikkauksella (Helsingin sanomat 2019.) Mölsä (2004, 3) toteaaakin ympärileikkauksen jatkumisen johtuvan naisten alistetusta asemasta, lukutaidottomuudesta, köyhyydestä ja alikehittyneisyydestä. Ympärileikkaamiseen liittyy myös huoli siitä, että tytöt saattavat vastustaa ympärileikkausta oppiessaan oikeuksistaan koulussa. Tästä syystä heitä on esimerkiksi Keniassa alettu silpomaan paljon nuorempina, kuten muutaman ikäisinä vauvoina.

Sakeah ja kollegat (2019, 9) toteavat myös tutkimuksessaan, että ympärileikkaus koetaan olevan joissain yhteisöissä välttämätöntä, jotta nainen voi avioitua. Tutkimuksessa käy ilmi miesten haluavan ympärileikatun naisen vaimokseen leikkaamattoman naisen sijasta. Tästä johtuen naisten on noudatettava miesten toiveita yhteisöissä, joissa avioliitto on merkittävässä asemassa naisen elämässä.

Äideillä on myös merkittävä rooli tyttöjen ympärileikkaamisessa (Sakeah 2019; Lidman 2015, 252). Äitien velvollisuuksiin kuuluu tyttärien valmisteleminen aikuisuuteen ja avioliittoon, ja ympärileikkaus nähdään keskeisenä tekijänä avioliittoon valmistautumisessa. Avioliiton taas nähdään antavat tytöille ja naisille yhteisön kunnioituksen. (Sakeah 2019.)

Satu Lidmanin (2011, 207) mukaan muun muassa siveysihanteet pitävät yllä yhteiskunnissa ja yhteisöissä kunniaan liittyvää väkivaltaa. Hän toteaa koulutuksen ja yhteiskunnan, jossa painotetaan naisen ja lapsen ihmisoikeuksia ja tasa-arvosuutta olevan merkittävässä roolissa kunniaan liittyvän väkivallan estämisessä.

4.5 Lapsen tulevaisuuden suojeleminen

Lidman (2015, 209) kirjoittaa ihmisoikeuksien ja oikeusvaltion näkevän tällaisen ”kunnian vahtimisen” olevan väkivaltaa. Perinnettä harjoittavien ihmisten näkökulmasta sitä ei nähdä väkivaltaisena tekona, vaan puhdistautumisena. Tämän puhdistautumisen nähdään ennalta ehkäisevän häpeää ja auttaa hallitsemaan yliseksuaalista uhkaa, jonka nähdään kasvavan tytön aikuistuesssa naiseksi. Tyttö saadaan siis hallittua ympärileikkauksella ja häpeän leimalta voidaan välttyä. (Lidman 2015, 252.) Opokun (2017, 151) väitöskirjan mukaan vanhemmat naiset ovat ehtineet nähdä elämänsä aikana, kuinka leikkaamattomia naisia kohdellaan haukkumalla ja halveksimalla. Tämän voidaan todeta myös vaikuttavan ympärileikkauksen tekemiseen ja siihen painostamiseen, sillä vanhemmat naiset eivät halua tyttöjen käyvän läpi tällaista kohtelua.

Helsingin sanomissa (2019) Keniassa haastateltu ympärileikkauksia tekevä kättilö sanoo auttavansa nuoria tyttöjä ympärileikkaamalla heidät. Hänen mukaan ympärileikkauksen avulla tytöstä ei tule hylkiötä, vaan pääsee yhteisön jäseneksi. Tämän lisäksi hän pääsee naimisiin ja hänen tulevaisuutensa on turvattu. Ympärileikkausta ei nähdä yhteisöissä väkivaltana, vaan tärkeänä ja arvokkaana perinteenä yhteisöissä, joissa sitä harjoitetaan. Tyttären tulemistä yhteisön hyljeksimäksi pelätään myös enemmän, kuin terveysriskejä tai rikoksesta vastuussa olemista. (Helsingin sanomat 2019.) Vanhemmat eivät ajattele satuttavansa lasta, päinvastoin sen ajatellaan turvaavan hänen elämänsä ja tulevaisuutensa.

4.6 Naiset ylläpitäjinä

Tässä luvussa tarkastelen naisten näkemyksiä koskien tyttöjen ja naisten ympärileikkauksen perinnettä ja heidän omia kokemuksiaan toimenpiteestä. Käsittelen kahdessa eri tilanteessa olevien naisten kokemuksia kahden eri tutkimuksen kautta: Ruotsiin muuttaneiden naisten ja Luoteis-Tansaniassa sijaitsevassa Kuria -yhteisössä asuvien naisten kokemuksia. Sivuan myös hiljattain julkaistua norjalaista tutkimusta somaliyhteisöön kuuluvien ihmisten näkemyksiä, koskien ympärileikkausta. On syytä huomioida, ettei tutkimuksiin vastanneiden naisten kokemukset heijasta kaikkien läpikäyneiden naisten mielipidettä asiasta. Ympärileikkauksesta ollaan muutenkin eri mieltä globaalilla tasolla ja tutkimuksista saadut havainnot ovat vain tietyiltä alueilta, eikä kata kaikkien ympärileikkausta harjoittavien yhteisöjen näkemyksiä.

Begrren ym (2006, 53) tutkimuksessa käsitellään Ruotsiin muuttaneiden naisten kokemuksia. Lapsena ympärileikatut naiset kuvailivat ympärileikkauksen olevan äärimmäisen pelottava ja kivulias toimenpide. Naisten haastatteluissa keskeisenä muistona nousi esille halu paeta tilanteesta ja monet kertoivat pyörtyneensä kovien kipujen takia. He ilmaisivat myös kokeneensa hylkäämistä vanhemmiltaan ja läheisiltään ympärileikkaustilanteessa, koska kukaan ei tullut auttamaan heitä. Toinen haastatteluissa noussut keskeinen teema oli ilmaisu siitä, ettei kukaan ollut kysynyt naisilta itseltään suostumusta ympärileikkaukseen. Muutama oli itse toivonut tulla ympärileikatuksi, mutta toimenpide hetkellä he kertoivat katuneensa sitä.

Opoku (2017, 133) käsittelee väitöskirjassaan Luoteis-Tansaniassa sijaitsevan Kuria yhteisön 18–35-vuotiaiden ympärileikattujen naisten kokemuksia ja heidän tulkintojaan ympärileikkauksesta. Osa naisista kertoi toimenpiteen olleen erittäin kivulias, eikä heitä oltu henkisesti valmisteltu koettuun kipuun ja traumaan. Hän havaitsi naisten haastatteluista, että naiset kokivat murrosiässä ulkopuolelta tulevaa painetta tulla ympärileikatuksi. Nämä paineet tulivat osittain heidän äideiltään ja isoäideiltään. Naisille oltiin kerrottu leikkaamattomuuden seurauksista, kuten häpeästä ja naimattomuudesta. Heidän odotettiin olevan myös hyvin rohkeita kivuliaan toimenpiteen aikana todistaakseen sisäisen voimansa. Naiset ilmaisivat, että tyttölapsille ja nuorille naisille asetetaan paineita sekä suvun vanhemmilta naisilta että yhteisön puolelta. Osa naisista kertoi, että heille oltiin luvattu lahjoja toimenpiteen jälkeen. Toisessa tutkimuksessa kävi myös ilmi toisilta naisilta koettua sosiaalista painetta tulla ympärileikatuksi (Beggren ym 2006, 55).

Ruotsiin muuttaneet naiset kokivat aikuisina, että heistä puuttuu jotakin ympärileikkauksen takia. He kokivat vaikeuksia yhdynnässä ja monet kertoivat kuukautisista ja haavan tulehduksista johtuvista kivuista. (Begrren 2006, 53.) Kuria –yhteisön naiset ilmaisivat myös ympärileikkauksen takia kokevansa seksuaalista haluttomuutta, mikä johti ongelmiin avioliitossa. He myös kokivat, etteivät saa siihen apua. (Opoku 2017, 142.) Satu Lidman (2015, 246) toteaa myös, että ympärileikkaus voi vaikuttaa nimenomaan henkisesti ja fyysisesti siihen, ettei nainen voi nauttia läheisyydestä ja seksistä.

Beggren ym (2006, 55) tutkimuksessa tulee ilmi naisten kokeman häpeän kaksinkertaisuus. Kotimaan yhteisöissä edelleen odotetaan naisten olevan ympärileikattu, ja leikkaamattomuus olisi merkinnyt heidän olevan häpeällisiä. Kun taas Ruotsissa

terveydenhuollon ammattilaisten kohtaamisessa he tunsivat olonsa erilaisiksi ja häpeällisiksi, koska he olivat ympärileikattu. Johansenin (2019, 9) mukaan myös Norjassa somalitaustaiset nuoret naiset kokivat häpeää, koska he tunsivat olonsa erilaisiksi. Hän nostaa esille, että erilaisuuden ja häpeän tunne voi diasporassa johtaa siihen, että nuori ympärileikattu tyttö ei hae apua ja tukea tai ota niitä vastaan. Hän saattaa myös piilottaa tunteensa. Kurian –yhteisössä taas yksi haastatelluista naisista kertoi, että hän itse päätti saada itsensä ympärileikatuksi, koska hän ei jaksanut ystävien jatkuvaa pilkkaamista (Opoku 2017, 146).

Kuria-yhteisön naiset ilmaisivat kivun ja uhriuden tunteiden olevan osa leikkaustoimenpidettä. He olivat myös huolissaan terveydestään ja tunnistivat heidän keholleen tehdyt vauriot. Tästä huolimatta naisille nousee tärkeämpänä yhteisön perinteisen identiteetin säilyminen, jonka ympärileikkaus takaa. (Opoku 2017, 143.) Tämä osoittaa naisten hyväksyvän ympärileikkauksen, koska se on osa heidän yhteisön normeja. Opoku (2017, 143) kuitenkin huomauttaa, että tähän voi vaikuttaa se, ettei naisilla ole mahdollisuutta olla ympärileikkauksesta toista mieltä yhteisönsä kanssa. Kun taas Ruotsiin muuttaneet naiset ilmaisivat hyvin suoraan ympärileikkauksen huonoista puolista. He kertoivat myös, etteivät aio viedä tyttäriään ympärileikattavaksi. Tähän vaikutti vahvasti maahanmuutto, jonka myötä he ovat päässeet eroon kotimaan yhteisöjen sosiaalisista paineista ympärileikata tyttölapsensa. Naiset kertoivat, etteivät he todennäköisesti olisi pystyneet turvaamaan tyttölapsia ympärileikkaukselta, jos he asuisivat edelleen kotimaassa. (Beggren 2006, 55.)

Molemmissa tutkimuksissa käy ilmi, että osa naisista ilmaisivat halua tulla ympärileikatuksi, sillä se tarkoitti sekä kunnian että lahjojen saamista ja myös häpeälliseksi tulemisen välttymistä. Näitä syitä selkeästi käytetään ympärileikkausta harjoittavien yhteisöjen keskuudessa suostuttelemaan tyttöjä haluamaan ympärileikkausta. Äitien ja isoäitien nähdään myös molemmissa tutkimuksissa painostavan ympärileikkaukseen. Kivun ja pelon tunteet kuitenkin nousivat esiin vahvasti molemmissa tutkimuksissa. Samoin ongelmat koskien yhdyntää ja seksuaalista tyydytystä, joihin yksi naisista liitti häpeäksi tulemisen tunteita (Opoku 2017, 143).

Vaikka naisten kokemuksissa on paljon yhtäläisyyksiä, ympäristöllä ja yhteisöllä vaikuttaa olevan iso merkitys naisten kokemissa kokemuksissa. Ruotsiin muuttaneet naiset ilmaisivat,

etteivät he kykenisi vaikuttamaan tyttäriensä ympärileikkaukseen kotimaassa, mutta Ruotsissa he pystyvät turvaamaan tyttärensä siltä. Kuria –yhteisön jäsenet taas kokevat yhteisön paineen olevan niin suuri, ettei jäsenten tytöillä ja naisilla ole muuta vaihtoehtoa, kuin tulla ympärileikatuksi (Opoku 2017, 133). Opoku (2017, 266) kertoo myös, että yhteisön hallitsevat miehet ja iäkkäämmät naiset käyttävät valtaansa nuorten naisten kohdalla. Tästä voidaan todeta, että naisilla on vaikutusta ympärileikkauksen jatkumiselle, mutta yhteisöllä ja ympäristöllä näyttää olevan suurempi merkitys ympärileikkausperinteen ylläpitämiselle.

5 Pohdinta

Olen tarkastellut kandidaatintutkielmassani tyttöjen ja naisten ympärileikkausta ylläpitäviä tekijöitä patriarkalisuuden ja kunniaan liittyvän väkivallan käsitteiden kautta. Olen eritellyt tutkielmassani ympärileikkauksen ylläpitämisen eri syitä, jotka ovat: uskonto, historia, perinne, yhteisö, siveyden säilyttäminen, lapsen tulevaisuuden turvaaminen, koulutuksen ja naisten autonomian puute. Tässä huomaa, kuinka syyt ympärileikkauksen tekemiseen tulevat yksilöä ympäröivistä tekijöistä ja vaikutuksista. Tytöllä tai naisella itsellään ei ole sanavaltaa toimenpiteen tekemiseen, vaikka se vaikuttaa häneen eniten. Sakeah ja kollegoiden (2019) mukaan on erittäin tärkeää ymmärtää, miksi leikkausperinnettä ylläpidetään yhteisöissä, jotta saadaan kehitettyä toimenpiteitä leikkaamisperinteen loppumiseksi. Tästä syystä kiinnostuin kirjoittamaan tutkielmani aiheita.

Lidmanin (2015, 250) mukaan Suomessa kulttuurisensitiivisyys jää usein huomiotta, sillä sukuelinten vahingoittaminen nähdään täysin oikeuden vastaisena. Aiheesta keskusteleminenkin herättää usein vihaa. Näen tämän ongelmallisena varsinkin, kun sosiaalityöntekijöiden täytyisi pyrkiä estämään ympärileikkauksen tapahtumista, näkemään ihmiset yksilöinä ja pyrkiä tukemaan heidän hyvinvointiaan, eikä vaientua tai tuomita ympärileikkauksesta puhuttaessa. Lidman (2015, 254) huomauttaa myös, ettei ihmisen oletetun kulttuuritaustansa perusteella voida tietää yksilön suhtautumisesta asiaan. Toisin sanoen työntekijä ei voi tehdä johtopäätöksiä asiakkaan asenteista tai näkemyksistä, vaikka hän olisi perehtynyt asiakkaan taustaan ja kulttuuriin. Sosiaalityössä on äärimmäisen tärkeää ottaa huomioon jokainen asiakas yksilönä kaikissa tilanteissa.

Gruenbaum (2001, 206-208) toteaa, ettei ympärileikkauksen kriminalisointi ole edistänyt ympärileikkausperinteen katkaisua Afrikassa. Se on suorastaan pahentanut tilannetta joissain paikoissa, kuten Keniassa. Ympärileikkauksen kriminalisointi johti ihmiset ympärileikkaamaan lapsensa nuorempina, salassa ja myös siihen, ettei lapsia viedä sairaalaan ympärileikkaus komplikaatioista. (Helsingin sanomat 2019.)

Christou ja Fowlesin (2015) mukaan Isossa-Britanniassa lainsäädännöllä taas on iso merkitys tyttöjen ympärileikkauksen estämisessä, mutta lopulliseen ratkaisuun tarvitaan muutakin kuin vain lainsäädännön muuttamista. He toteavat kuitenkin, että yhteisön asennetta ei voi muuttaa ulkoisilla tekijöillä, vaan muutoksen täytyy tulla yhteisön sisältä.

Graamans ja kollegat (2019) toteavat myös, ettei tällaista pitkäaikaista perinnettä saada loppumaan tai muutettua, ellei yhteisön jäsenet ole mukana alusta asti tekemässä muutostyötä perinteen luopumisesta. Kriminalisointi voi olla siis hyvä tapa estämään ympärileikkausta, jos se tehdään alusta asti oikealla tavalla (Helsingin sanomat 2019). Tämä vaikuttaa hyvin ymmärrettävältä, sillä ylhäältä päin saneltavat määräykset ja rajoitteet eivät välttämättä tuota tulosta, jos määräyksiin vaikuttavilla ihmisillä itsellään ei ole sanavaltaa asiassa.

Kuten aikaisemmin jo mainitsin, ympärileikkauksien harjoittaminen on vähenemässä ja asenteissa on havaittavissa muutosta. Vanhemmat ymmärtävät ympärileikkauksen terveystahaittoja, eivätkä he halua aiheuttaa omille tyttärilleen toimenpiteestä aiheutuvaa kärsimystä (Mölsä 2004, 22; Johansen 2019, 9). Mölsä (2004,22) kertoo, että naisen asema Afrikassa on muuttunut, eivätkä naiset ole yhtä riippuvaisia aviomiehistä kuten ennen, koulutuksen ja taloudellisen itsenäistymisen johdosta. Norjassa somalitaustaiset naiset ja miehet kokevat, että diasporassa toimenpiteet ympärileikkauksen ehkäisemiseksi ovat turhia, sillä maahanmuuton myötä ympärileikkausta ei enää harjoiteta. Sen sijaan he näkevät, että toimenpiteitä tarvitaan alueilla, joissa ympärileikkauksia harjoitetaan. (Johansen 2019, 10.) Sakeah (2019, 2) ja kollegat toteavat myös, että toimenpiteet ympärileikkauksen estämiseksi on paikannettava alueille, joissa ympärileikkausta vielä tehdään.

Mölsän (2004, 22) tutkimuksessa ilmenee, ettei tytön kunniallisuus tai hyvyys perustu ympärileikkaukseen, eikä ympärileikkausta nähdä ehtona avioliitolle. Jotkut haastatelluista miehistä menevät myös ympärileikkaamattoman naisen kanssa mielummin naimisiin. Samaa toteaa myös Johansen (2019, 13) tutkimuksessaan. Diasporassa kasvatetut miehet eivät kokeneet neitsyyden ja infibulaatio -leikkauksen olevan ehtona avioitumiselle. Päinvastoin, miehet haluavat avioitua ympärileikkaamattoman naisen kanssa. Näin ollen diasporassa elävät ympärileikatut nuoret naiset kokevat tämän ongelmallisena omalla kohdallaan. He ovat joutuneet kärsiä ympärileikkaus –toimenpiteestä, jota on ennen arvostettu ja pidetty ehtona avioliitolle. (Johansen 2019, 13.) Nyt tilanne on kääntynyt päinvastaiseksi, eikä ympärileikkausta saa tekemättömäksi.

Mölsän (2004, 15) tutkimuksesta ilmenee myös, ettei ympärileikkaus ole pakollinen miesten näkökulmasta. Kuten edellä mainitsin, ympärileikkaus on ennen taannut naimisiin pääsyn esimerkiksi Somaliassa, mutta kääntyykin maahanmuuton myötä siihen, ettei puoliso halua

enää ympärileikattua naista. Tiilikaisen (2003, 270) väitöskirjan mukaan somalinaiset ovat myös itse alkaneet epäillä sitä, että ympärileikkaus olisi välttämätön. Varsinkin *infibulaatio*, eli ympärileikkauksen kolmannen tyypin välttämättömyyttä ollaan alettu kyseenalaistaa, eikä sitä haluta jatkaa enää omien tyttärien kohdalla (Beggren ym 2006, 55; Mölsä 2004; 22.) Suomessa ja Norjassa asuvat somalinaiset katsovat ympärileikkauksen olevan irrallaan islamin uskosta ja he näkevät sen kuuluvan menneisyyteen. Tästä huolimatta *sunna*-leikkaukseksi kutsutun toimenpiteen tarpeellisuudesta ollaan diasporassa vielä epävarmoja. (Tiilikainen 2003, 270; Johansen 2019, 11.)

Tiilikaisen (2003, 272) yhdessä haastattelussa käy ilmi, ettei ympärileikkausta tehdä Suomessa, mutta tyttöjä on viety Somaliaan ympärileikattavaksi:

”.. On tällaisia tyttöjä, jotka ovat Suomessa, joille on tehty sunna-leikkausta Somaliassa. Mutta täällä ei voi tehdä.”

Haastattelussa nousi esiin myös oikeudellinen näkökulma. Suomessa ei haluta tehdä ympärileikkausta, sillä se on lainvastaista. Mutta jos haastateltava muuttaisi takaisin Somaliaan ja saisi tyttären, hän tekisi *sunna*-leikkauksen.

Tästä voidaan todeta asenteiden muuttuvan ympäristössä ja kulttuurissa, missä perinnettä ei pidetä merkityksellisenä. Vaikka ympärileikkausta ei nähdä tarpeellisenä toimenpiteenä enää omille tyttölapsilleen maahanmuuton jälkeen, kotimaahan palaaminen ja yhteisön muuttuessa painostavaksi ympärileikkaus näyttäytyy vaarana (esim. Beggren 2006, 55; Mölsä 2004, 9, 18, 22; Johansen 2019, 10–11).

Ympärileikkauksen vastaista työtä on onneksi tehty jo jonkin aikaa. Vuonna 1977 WHO, UNICEF ja YK:n väestörahoisto pyrkivät tukemaan yhteisöjä ja hallituksia ympärileikkausta estävissä kampanjoissa, 1970-luvulla myös Somaliassa aloitettiin ympärileikkauksia estävä kampanja naisjärjestöjen aloitteesta. Suomessa ympärileikkausten vastainen työ aloitettiin 1990-luvun alussa. (Mölsä 2004, 3; STM 2019, 12.) Brittiläinen kansalaisjärjestö on myös hiljattain lanseerannut pelastuskeinon, jolla voidaan estää tytön vieminen kotimaahan ympärileikattavaksi tai pakkoavioliittoon. Pelastuskeinona toimii lusikka alushousuissa merkinä siitä, ettei kaikki ole kunnossa. Kun tyttöä ollaan viemässä ulkomaille, hän laittaa lusikan alushousuihinsa, jotta hänet pysäytetään lentokentän turvatarkastuksessa. Kun tyttö

viedään syrjään, hän pystyy kertomaan viranomaisille tilanteestaan ja häntä voidaan auttaa. (Tehy 2019, 55.) Tämä on kuitenkin viimeisin pelastuskeino, eikä sitä voida pitää ratkaisuna ympärileikkausten estämiseen. Kiinnostavaa olisikin tietää onko Suomessa käytetty tätä menetelmää ja onko Helsinki-Vantaan lentokenttä tietoinen tästä toimenpiteestä.

Mölsä (2004, 18) korostaa lääkäreiden ja terveydenhoitajien roolien tärkeyttä ottaa ympärileikkaus puheeksi ennen koulun kesälomia. Tästä voidaankin todeta, että opettajilla ja päiväkodin työntekijöillä on myös tärkeä rooli arvioida lasten turvallisuutta ja tytön vaaraa tulla ympärileikatuksi, sillä he ovat lasten kanssa päivittäin ja pystyvät parhaiten arvioimaan lapsen ja perheen tilannetta. Sosiaali- ja terveysministeriön on laatinut toimintaohjelman ympärileikkauksen estämiseksi vuonna 2019. Toimintaohjelma sisältää perusteellisesti eri toimenpiteitä ympärileikkauksen ehkäisemiseksi. Sosiaalityön ja lastensuojelun näkökulmasta toimintaohjelma ei kuitenkaan tarjoa tarkkoja ohjeita sosiaalityöntekijälle ja miten hänen tulee arvioida tilannetta ja tytön mahdollista vaaraa. Tällaiselle toimintaohjelmalle olisikin mahdollisesti tarvetta, mikä laatisi tärkeitä seikkoja siitä, mitä sosiaalityöntekijän tulee selvittää ja arvioida saadessaan ilmoituksen työstä, jota ollaan mahdollisesti viemässä ympärileikattavaksi.

Uusi-suomi (2019) lehtiartikkelissa kerrotaan hyvin jyrkästi, ettei Suomessa hyväksytä tällaista väkivaltaista toimenpidettä, eikä Suomen lainsäädäntö ole riittävä estämään ympärileikkausperinnettä. Tämän kandidaatintutkielmani kautta olen aiheeseen perehtyessäni kuitenkin päätenyt siihen tulokseen, ettei lainsäädäntö ole ollut kovin hyvä keino ehkäistä ympärileikkausta. Ympärileikkausta harjoittavien yhteisöjen kanssa täytyy päästä keskustelemaan hengenvaarallisista terveysriskeistä siten, ettei tuhansia vuotta vanhaa perinnettä katsottaisi syyttävin silmin. Uutinen on ongelmallinen myös siitä syystä, että se tekee ympärileikatuista naisista erilaisia. Lähtökohdat ympärileikkauksen estämiselle eivät saisi olla erottelevia tai syyllistäviä, vaan enemmänkin dialogisia. Kuten Lidman (2015, 254) toteaa, ympärileikkausta ei tehdä väkivaltaisena toimenpiteenä kipua ja terveyshaittoja aiheuttaen, vaan perinteitä noudattaen siinä uskossa, että toimenpide on tytölle hyväksi. Muutosta on kuitenkin havaittavissa, kuten aiemmin tutkielmassani käsittelin. Asenteiden muutos on erittäin positiivista ja tärkeää. Tästä huolimatta ympärileikkausmäärät globaalilla ja Suomen tasolla ovat huolestuttavan korkealla, mikä merkitsee sitä, että vielä on paljon tehtävää ympärileikkausten estämiseksi ja ennaltaehkäisemiseksi. Monet järjestöt pyrkivät lisätä ympärileikkausta harjoittavien

yhteisöjen keskuuteen tietoisuutta ympärileikkauksen haitoista ja seurauksista. Samoin sosiaali- ja terveysalan ammattilaisille, viranomaisille, opettajille ja lastentarhanopettajille pitäisi olla tarjolla enemmän koulutusta ympärileikkauksesta ja selkeitä toimintaohjeita epäilyn tai huolen herätessä.

Kirjallisuus

Ala-Lipasti, R. & Bauters, A. (2009). *Kunniaväkivalta*. Helsinki: Vihreä sivistysliitto.

Beechey, V. (1979). *On patriarchy*. *Feminist Review*, 3(1), p.66

<https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1057/fr.1979.21>

Beggren, V. Bergström, S. & Edberg, A. (2006). *Being different and Vulnerable: Experiences of Immigrant African Women Who Have Been Circumcised and Sought Maternity Care in Sweden*. *Journal of Transcultural Nursing*, 17, pp 50-57.

Christou, T. Fowles, S. (2015). *Failure to protect girls from female genital mutilation*. *The Journal of Criminal Law*, 79(5), pp. 344-357

Faraca, A. (2016). "This is Not My Fatherland". *Female Genital Mutilation/Cutting in the Context of Migration: Narratives of Women Asylum Seekers*. *Revista Brasileira de Direito*. Pp 18-38.

Graamans, E., Ofware, P., Nguura, P., Smet, E. & Ten Have, W. (2019). Understanding different positions on female genital cutting among Maasai and Samburu communities in Kenya: A cultural psychological perspective. *Culture, Health & Sexuality*, 21(1), pp. 79-94

Grundebaum, E. (2001). *The female circumcision controversy: An anthropological perspective*. Philadelphia, Pennsylvania: University of Pennsylvania Press.

Hansen, S. Sams, A. Jäppinen, M. & Latvala, J. (2016) *Kunniakäsitykset ja väkivalta: Selvitys kunniaan liittyvästä väkivallasta ja siihen puuttumisesta Suomessa*. Helsinki: Ihmisoikeusliitto.

Hardwick, J. (1998/2010). *The practise of patriarchy: Gender and the politics of household authority in Early Modern France*, IX. Penn State Press.

Johansen, R. E. B. (2019). Blurred transitions of female geintal cutting in a Norwegian Somali community. (Research article) (Report). PLoS ONE, 14(8).

Katisko, M. (2016). Kulttuurienvälinen kompetenssi sosiaalityössä. Teoksessa: Törrönen, M. Hänninen, K. Lehto-Lindén, T. Salovaara, P. Veistilä, M. Anttonen, A. Eräsaari, L. *Vastavuoroinen sosiaalityö*. Helsinki: Gaudeamus.

Koukkula, M. (2019). *Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen (FGM) estämisen toimintaohjelma*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Leshore, L. (2019). Lessons learned from implementing alternative rites in the fight against female genital mutilation/cutting. *The Pan African Medical Journal*, 32. doi:10.11604/pamj.2019.32.59.17624
https://jyu.finna.fi/PrimoRecord/pci_proquest2249981857

Lidman, S. (2015). *Väkivaltakulttuurin perintö: sukupuoli, asenteet ja historia*. Helsinki: Gaudeamus.

Lidman, S. (2011). *Häpeä! Nöyryyttämisen ja häpeämisen jäljillä*. Jyväskylä: Atena.

Millet, K. (1969): *Sexual politics*. New York: Columbia University Press.

https://books.google.fi/books?hl=en&lr=&id=fAJeCwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PR7&dq=sexual+politics+kate+millett&ots=RuXSAuHqgd&sig=t245rkHZ7deFuSnrjdS_j6hS7pk&redir_esc=y#v=snippet&q=patriarchy&f=false

Moges, A. (2003). What is behind the tradition of FGM. Internet:
<https://pdfs.semanticscholar.org/c236/2224c13b9004aef1aaa6f4a06099dfaef451.pdf>

Mölsä, M. (2004). Ajat ovat muuttuneet: *Selvitys tyttöjen ja naisten ympärileikkaukseen liittyvistä asenteista ja aikeista pääkaupunkiseudulla asuvien maahanmuuttajien keskuudessa*. Helsinki: Ihmisoikeusliitto ry.

Nabaneh, S. Muula, A. S. (2019). *Female genital mutilation/cutting in Africa: A complex legal and ethical landscape*. International journal of gynaecology and obstetrics.
<https://obgyn.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1002/ijgo.12792>

Petterson, M. (2019). Kun laki kielsi tyttöjen sukuelinten silpomisen, kenialaiset alkoivat silpoa yhä nuorempia: "Normaali osa naisen elämää", sanoo ylpeä ympärileikkaaja. Helsingin Sanomat 15.10.2019.

Rogers, S. C. (1975). *Female forms of power and the myth of male dominance: A model of female/male interaction in peasant society*. American Ethnologist, 2(4) pp.727-756
<https://jyu.finna.fi/PrimoRecord/pci.wj10.1525%2Fae.1975.2.4.02a00090>

Sakeah, E. (2019). *Persistent female genital mutilation despite its illegality: Narratives from women and men in northern Ghana*. PloS one, 14(4),

Sanakirja:

<https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/patriarchy?q=patriarchy>

Stephens, W. (1963) *The Family in Cross-Cultural Perspective*. New York: Holt, Rinehart and Winston.

Tehy (2019). Kunniaväkivaltaa voi ehkäistä.
<https://www.tehylehtiarkisto.fi/lehti/20191106/>

Tiilikainen, Marja. (2003). *Arjen islam: somalinaisten elämää Suomessa*. Tampere: Vastapaino.

Tiilikainen, Marja. (2004). *Tyttöjen ja naisten ympärileikkaus Suomessa: Asiantuntijaryhmän suositukset sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstölle*. Helsinki: Ihmisoikeusliitto.

Tilastokeskus (2017). https://www.stat.fi/til/rpk/2017/15/rpk_2017_15_2018-05-31_tie_001_fi.html

Toubia (1995). *Women's Rights, Human Rights: International Feminist Perspectives?*

UNICEF. (2013). *Female genital mutilation/cutting: A statistical overview and exploration of the dynamics of change*.

UNICEF. (2016). *Female genital mutilation/cutting: A global concern*.
https://www.unicef.org/media/files/FGMC_2016_brochure_final_UNICEF_SPREAD.pdf

Uusi-Suomi (2019) Silpominen puhutti eduskunnassa: “Huolestuttavat luvut- Meillä Suomessa ei hyväksytä tällaista käyttäytymistä” 12.9.2019.

<https://www.uusisuomi.fi/uutiset/silpominen-puhutti-eduskunnassa-huolestuttavat-luvut-meilla-suomessa-ei-hyvaksyta-tallaista-kayttaytymista/9f29cc4b-d62f-4162-b340-0d941a27f79a>

Welchman, L. & Hossain, S. (2005). *“Honour”: Crimes, paradigms, and violence against women*. London ; New York: Zed Books.

Walby, S. (1989). *Theorising patriarchy*. *Sociology*, Vol 23. No 2, pp. 213.234. Sage publications.

https://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/48460557/patriarchy_pdf.pdf?response-content-disposition=inline%3B%20filename%3DPatriarchy_pdf.pdf&X-Amz-Algorithm=AWS4-HMAC-SHA256&X-Amz-Credential=AKIAIWOWYYGZ2Y53UL3A%2F20191216%2Fus-east-1%2Fs3%2Faws4_request&X-Amz-Date=20191216T183919Z&X-Amz-Expires=3600&X-Amz-SignedHeaders=host&X-Amz-Signature=2e5f2531b27debf4cd243d4243d486500e329bbc1fa5bd09b71fca2184cbdf3

Weber, M. (1947). *The theory of social and economic organisation*. New York: Free Press.

WHO (2008). *Eliminating Female Genital Mutilation: An Interagency Statement*.

https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/43839/9789241596442_eng.pdf;jsessionid=06F6F4287BF01CAD411659D4EBC79060?sequence=1

WHO (2019). *Sexual and reproductive health, prevalence of FGM:*
: <https://www.who.int/reproductivehealth/topics/fgm/prevalence/en/>

WHO (2019). *Sexual and reproductive health, health risks of female genital mutilation:*
https://www.who.int/reproductivehealth/topics/fgm/health_consequences_fgm/en/

Wilson, T. D. (2002). *Pharaonic circumcision under patriarchy and breast augmentation under phallocentric capitalism: similarities and differences*. *Violence against women*, 8(4), pp. 495-521.

World Bank. (2018). *Compendium on International and National Legal Frameworks on Female Genital Mutilation*. IDEAS Working Paper Series from RePEc. <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/29293/123108.pdf?sequence=5>